

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • יום רביעי לסדר נצבים וילך - אלול תשע"א

התורה, אבל בכפייה בוודאי לא יצליחו לחנך אותו, וכי מכפייה יקבל אהבת תורה? הלא כפייה היא סתירה לאהבה! ואף על פי כן יש כאלה שקשה להם להתנהג הנחה כזאת שהכל בדרכי נועם, ולמרות שהם אוהבים את המשפחה קשה להם שלא לומר מילה פוגעת, אבל זו לא שלמות המצוה של "ואהבת לרעך כמוך", וכי כמוך נאמר רק על אדם זר? בני המשפחה זה לא כמוך? בוודאי זה גם כמוך, והמצוה היא לאהוב גם את בני המשפחה, ולהתנהג עימם באהבה ובנחת.

ויש גם טבע של אהבת חסד, אדם אוהב לעשות חסד וטובות לאחרים, אלא שלפעמים זה קשה לו, אבל כשלא קשה לו הוא ישמח להיטיב לאחרים, כי אדם אוהב לעשות חסד, זה הטבע היהודי, וכמו שאמרנו חז"ל (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישנים וגומלי חסדים, הרחמים הם כשאדם אחר מצטער, אבל גם אם אין מי שמצטער יש טבע של אהבת חסד, כמו אברהם אבינו שחיפש לעשות חסד, ואהב לעשות חסד עם כל אחד ואחד אפילו עם גויים, וכך אנו אומרים בשמונה עשרה "כי באור פניך נתת לנו השם אלוקינו תורת חיים ואהבת חסד", שקיבלנו מן השמים וניתן לנו הכוח והטבע הזה של אהבת חסד.

אבל מנגד יש חשבונות של יצר הרע שלא להוציא לפועל את טבע אהבת החסד, והאהבה היא כבושה ואינה יוצאת לפועל, וכעין שמצינו עניין כבישת הרחמים אצל אברהם אבינו שכבש רחמיו להעלות את יצחק לעולה, אבל זה היה מתוך אהבה לבנו, וכמו שיש ניתוח שמציל חיים והאב הוא המנתח והבן הוא החולה, שאפילו שהניתוח מכאיב לבן והאב מרחם על בנו, כאן האהבה דורשת לכבוש את הרחמים ולנתח אותו, כי אם ירחם עליו שלא יכאב לו ולא ינתח אותו יהיה יותר גרוע, והרי הוא רוצה שהבן יחיה, לכן הוא כובש את רחמיו ומנתח אותו, ומתוך אהבה הוא מכאיב לו כדי שיתרפא, כי האהבה דורשת עכשיו לעשות את הניתוח ולכבוש את הרחמים.

ומצוי גם בחינוך הילדים שיש הורים שמרחמים על הילדים ואינם מחנכים אותם כדי שלא להכביד עליהם, אבל צריכים לדעת כי האהבה דורשת לכבוש את הרחמים ולחנך כראוי, ויש אפילו בדברים הנוגעים לבריאות הגוף שהילד מטבעו אוהב לאכול, וההורים נותנים לו ממתקים למרות שבסוף הוא ישמין מזה ועלול לקבל מחלות, כי האמא מרחמת עכשיו על הבן שיאכל וייהנה, ואינה חושבת על העתיד מה שעלול לצאת מזה, אבל זוהי אהבה עם רחמים נגד השכל, יש הורים שאינם מבינים וחושבים שזה רחמים, אבל באמת זוהי אכזריות ולא רחמים, כי זה עלול בסוף לגרום לבעיות רפואיות, וכשיש הבנה האהבה מתגברת על הרחמים.

וכך גם יש לכל אדם טבע של אהבת חסד, אבל יש חשבונות של יצר הרע שלא להוציא לפועל את האהבה, ולכבוש את אהבת החסד, והמצוה היא לסלק את החשבונות, ולהוציא לפועל את האהבה.

ויש עוד מצוה (דברים ו, ה) "ואהבת את השם אלוקיך", מה היא אהבת השם? כיצד אפשר לאהוב את מי שלא מכירים אותו? הרי גם אב ובן אם אינם מכירים אחד את השני אין ביניהם אהבה, וכגון אם נסע האב למדינה רחוקה מיד לאחר שנולד הבן ולא ראה אותו משנולד עד עכשיו, הרי כשהם נפגשים אינם מכירים זה את זה ואין שום אהבה ביניהם, אבל אם יכירו ויידעו שזה האב וזה הבן מיד תפרוץ האהבה.

הנה יש מצוות של אהבה, אהבת השם, אהבת חסד ואהבת הבריות, ולכאורה אהבה זה דבר טבעי, כי לא שייך לומר לאדם שיאהב דבר מסוים אם אינו אוהב אותו, ואי אפשר לצוות לאהוב את אחרים אם בטבע אינו אוהב אותם, וצריך להיות סיבה לאהבה, כמו למשל אם אדם נוטע עץ ומטפל בו והוא צומח, הרי הוא אוהב את העץ, כיון שיצר את זה יש לו קשר לזה, והוא אוהב את העץ ומרחם עליו.

ויש אהבה טבעית בין בני המשפחה, כמו אהבת אב לבן, שזוהי אהבה טבעית הקיימת גם אצל בעלי חיים, כמו שרואים אהבה בין העגל והאם, והאהבה הזאת קיימת בין ההורים לילדים, אם כי אהבת בן לאביו היא לא כל כך חזקה, וכמו שמבואר בדין בא במחלת (סנהדרין עב, א) כי הבן מסוגל להרוג את אביו, אבל באהבת אב לבן זה לא שייך, והאב לא מסוגל להרוג את הבן, כמו שכתוב (תהלים קג, יג) "כרחם אב על בנים", ויכול להיות כעס על הבן אך לא שנאה, זו המציאות שיש אהבה טבעית של האב לבן.

אם כן צריך להבין מהו הציווי (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", כיצד אפשר לצוות אדם לאהוב את השני, ומה שייך מצוה אם אין טבע של אהבה, וכי אפשר לצוות נגד הטבע ליצור אהבה? הרי זה לא שייך!

ומבואר ומוכרח מזה כי באמת יש בטבע כל אדם אהבה לזולתו, וכפי שרואים ילדים קטנים שאוהבים אחד את השני, וכשילד רואה שכואב לילד אחר גם הוא מתחיל לבכות, וראיתי בעיני ילדים קטנים שהאחד קיבל כווייה והשני התחיל לבכות, לא כולם כך אבל יש רבים כאלה, מפני שיש טבע של אהבת הבריות, גם לא בין בני משפחה, אלא שכנגד זה יש חשבונות והאדם עסוק בעצמו ודואג לעצמו, לכן האהבה היא כבושה ואינה יוצאת לפועל.

וכמו למשל אדם שיש לו בן, והוא משתדל מאד למען הצלחת הבן בתורה, והוא לומד עם הבן ומסביר לו, אבל הבן רק שומע ואיננו משתתף, וכשהבן נמצא בכיתה יש לו חלישות הדעת והוא מרגיש שיש יותר טובים ממנו, ואם היה משתתף ומסביר כשהוא לומד עם האב היה מתעודד ורואה שהוא יודע, אבל הוא לא משתתף, והאב משתדל הרבה ונותן צדקה בשבילו כדי שיצליח, ושואל ומברר מה יוכל לעשות עוד בשביל הצלחתו, ואותו האב בעצמו למרות שהוא אוהב כל כך את הבן, אינו משרה בבית אווירה נעימה, וכשאכפת לו ממשוהו בבית הוא לא מסוגל למנוע את עצמו מלהגיד איזה תקיפות או מילה פוגעת, כי כשיש חשבונות האהבה היא כבושה.

וההנהגה הזאת מתבטאת גם בחינוך הילדים, כשהילד אינו עושה את מה שהאב רוצה שיעשה, לדוגמה הוא לא מתפלל טוב, וצריך להשפיע עליו שיסכים להתפלל, וכשאינו מתפלל אביו מכריח אותו להתפלל, והוא כועס עליו וצועק עליו, והתוצאה מכך היא הפוכה, כי הילד אין לו שכל, תינוק מה הוא יודע, ואינו מבין מה שרוצים ממנו, וכיון שמכריחים אותו הוא בדווקא לא רוצה להתפלל, או אם מכריחים אותו ללמוד, והוא אינו מבין ולא יודע למה ללמוד עכשיו, הוא לא כזה בעל הבנה ועדיין אין לו את מתיקות התורה, ויש לו משחקים שמושכים אותו יותר, אם מכריחים אותו ללמוד משיגים תוצאה הפוכה, שהוא בדווקא לא רוצה ללמוד.

והעצה לחנך אותו היא מתוך אהבה, לתת לו איזה פרס, סוכרייה או משהו שימשוך אותו, ועל ידי זה ירצה ללמוד עד שיקבל את מתיקות

אם כן מה היא המצוה של אהבת השם, וכי אפשר לאהוב את מי שלא מכירים ולא רואים אותו?

ברם הדרך לזה היא על ידי ידיעות, שהרי אם יידע הבן שאביו שנמצא במדינה רחוקה, שולח לו כל הזמן חבילות וכסף ותומך בו באופן קבוע, הרי הוא אוהב אותו למרות שאינו מכיר אותו ולא ראה את תמונתו, וכל שכן אהבת השם, אם יש אמונה שכל החיים הם מאת הקב"ה, וכפי שאנו אומרים "על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך" - אזי ממילא "מודים אנחנו לך", למרות שאנחנו לא רואים את הקב"ה ולא יודעים כיצד הוא נראה, כי הבורא ית' אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף, אבל הרי הוא מהנה אותי ומחייה אותי ונותן לי את כל מה שאני צריך, ונתן לי תורת חיים, עולם הבא ועולם הזה, כשיודעים את זה, זה מוכרח להביא לידי אהבה.

ורש"י שם הביא מהספרי "מהו האהבה? והיו הדברים האלה, שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומתדבק בדרכיו", והיינו שעל ידי לימוד התורה אדם מכיר בהקב"ה ורואה שהוא ית' דואג לו, ועל ידי זה ממילא הוא מתדבק בדרכיו, כי הוא רואה איזה חסד יש בעולם כמו שכתוב (תהלים פט, ג) "עולם חסד ייבנה", שכל העולם מתנהג בחסד, וכל הבריאה, מערכת השמים והכוכבים, הכל מתפקד בצורה נפלאה כזו, והכל בשביל האדם כדי שיחיה, ויוכל לזכות לעולם הבא, על ידי זה אדם מרגיש הכרת הטוב וקרבת אלוקים, וכשיש אהבת השם אזי ממילא היצר הרע מסתלק ואינו שולט עליו, וממילא כבר יש מידות טובות ואהבת הבריות שזהו "מתדבק בדרכיו".

ועכשיו במה שנוגע לחודש אלול, אנו עומדים לפני יום הדין, שכל אדם נידון לפי הזכויות, יש כאלה עם יותר זכויות ויש עם פחות זכויות, אבל צריכים לזכור שהדין הוא 'אבינו מלכנו', הוא הדין והוא גם האב שמרחם על הבנים, והדברים אינם סותרים, כי אין כאן שני בעלי דברים, אלא הדין בעצמו שהוא הקב"ה רוצה את טובת האדם, והדין הוא לטובת האדם, כי העולם נברא לטובתו שיתענג על השם, התענוג האמיתי הוא בעולם הבא, ויש גם בעולם הזה מעין עולם הבא, ותכלית הבריאה היא שהאדם יהיה מאושר, ויעשה מה שצריך בשביל שיהיה מאושר, אלא שלפעמים הוא לא יודע ולא מבין ויש דברים שמפתים אותו, לכן מחנכים אותו ונותנים לו יסורים כדי שיבין מה שצריך, והיסורים ממרקים ומטהרים את הנפש עד שנעשה מאושר.

ורואים איזה סיעתא דשמיא יש! שמעתי בזמן האחרון על אחד שעסק בחסד של תורה, מתוך אהבת חסד, והשתדל בכל הכוחות לעשות חסד עם בני תורה, ולהשפיע עליהם שילמדו יותר וירגישו טוב, ועכשיו זכה מידה כנגד מידה לקבל סיעתא דשמיא בתורה, ובאים אליו חברות ומבקשים ורוצים ללמוד איתו, ופתאום גם יש לו זמן ללמוד, עד היום היה טרוד בזיכוי הרבים ולא היה לו זמן ללמוד, ועכשיו התפנה לו זמן לעסוק בזיכוי הרבים וגם ללמוד, ובאים אליו עוד חברות ועוד חברותא ומבקשים ממנו ללמוד, וסיפר שהוא בוכה משמחה במודים אנחנו לך, כי הוא מרגיש חסדי שמים כאלה, שעד עכשיו לא היה לו הצלחה בתורה, למרות שידע מה זה תורה, ועכשיו הוא דבוק יותר ויותר בתורה, וזה לא מפריע לחסד.

והנה כתב השולחן ערוך (או"ח תקפא, ז) שמכבסים ומסתפרים בערב ראש השנה, וכתב המשנה ברורה (סי"ק כ"ה) להראות שאנו בטוחים בחסדו ית' שיוציא לצדק משפטינו, ולכאורה כיצד יכולים לשמוח, ומי יכול לדעת אם יזכה בדין? אבל הפירוש הוא מפני שידועים כי בכל מקרה הדין הוא לטובתנו, ואפילו אם יהיו חלילה יסורים זה לטובתנו, אלא שאנחנו לא רוצים את היסורים, ורוצים שהדין יהיה לטובה בלא יסורים.

לכן מתחזקים בכל חודש אלול, ועושים מעשים טובים, ובעיקר נוהרים בבין אדם לחברו, ומחפשים דרכים לזכות בדין, וכמו אדם שיש לו משפט, שהוא הולך לעורך דין, וגם נעשה בעצמו עורך דין,

ובודק מה הטענות שיש לו לומר, ומה הם הזכויות שיש לו, בכל רגע שאינו מנצל הוא מפסיד זכויות, ויכול בכל רגע להוסיף עוד מחשבה של מוסר, עוד מילה של תורה, עוד פעולה של חסד, עוד תפילה בכוונה, זה הזכויות!

והתפילה בכוונה היא להרגיש את פירוש המילות הפשוט של מה שאני אומר, מה זה ברוך, מה זה אתה, מה זה מלך העולם, הרי זה תענוג של עולם הבא בעולם הזה! וכמדומני שכתב בערות דבש לבעל התומים כי בזמן שהוא מתפלל, זה הזמן המאושר ביותר בחיים שלו, כי באותה שעה הוא מרגיש שהוא מדבר עם אבא.

ויש הרבה אנשים שמתרגלים לזה, להרגיש בתפילה כמו שכתב המסילת ישרים בפרק י"ט שהוא עומד ומדבר עם הקב"ה, יש לו עם מי לדבר, והוא אומר את מה שיש לו בלב, כל מה שכתוב, פתח לבי בתורתך, אתה חונן לאדם דעת - שהקב"ה ייתן לו שכל ללמוד, השיבנו אבינו לתורתך - מבקשים על תשובה ועל סליחה בלשון רבים, על כל הכלל.

והמסילת ישרים שם הביא מדברי המדרש "כשתהיה עומד לפני להתפלל יהא לך שמח עליך שאתה מתפלל לאלוקים שאין כיוצא בו", בשעת התפילה אדם עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, והקב"ה שומע אותו ורוצה לשמוע את מה שהוא מדבר, הוא אוהב ונהנה כשהאדם מדבר אליו, ומחכה לזה, ואומר לנו שובו אלי! זהו ה"אני לדודי" - שאדם מרגיש אני להקב"ה, אני מרגיש שהוא דודי ואני פונה אליו, אני יודע שהוא דודי, והוא האוהב הגדול ביותר שיש לי, וכשאני פונה אליו ככה הוא מחזיר לי ומחזק אותי ונותן לי עוד כוחות, זהו "דודי לי".

והדרך היא להיות בשמחה יחד עם אימת הדין, וכמו שכתוב (תהלים ב, יא) "וגילו ברעדה", כי מי יודע מה יהיה, עומדים לפני 'ניתוח', ולא יודעים אם זה ניתוח קל, ואולי לא יהיה ניתוח אלא 'בית הבראה', יכול להיות פירותיהן בעולם הזה, שיהיה אשריך בעולם הזה בלי שום קשיים, אבל מאידך גם יכול להיות שיהיו קשיים, ושמא יצטרכו איזה 'ניתוח' קטן, לכן כדי למנוע את זה עושים כל טצדקי ששייך לעשות, אבל עושים את זה בשמחה, כי אדם יודע כי מה שהוא יעשה הוא ירוויח מזה, וכל מה שייגזר עליו זה לטובתו.

לכן שמחים בדין, ומכבסים ומסתפרים בערב ראש השנה, כי הדין הוא האבא, וכל דין שיפסוק עלינו זה לטובתנו, לא מפני שבטוחים שהעונש יהיה יותר קטן, אלא מפני שידועים כי מה שיהיה זה לטובתנו, וכל קושי ויסורים זה כמו ניתוח שמרפא, והכאב עצמו זה המרפא, כל כאב וכל קושי מוסיף עוד תיקון ועוד הצלחה, ואמנם בוודאי שזה כואב, אבל אם הולכים עם אמונה אזי המצב רוח הוא אחר לגמרי, וניגשים לראש השנה בשמחה, מתוך כובד ראש ורצינות, וכך זוכים בדין.

ואמרו חז"ל (ר"ה טז, ב) כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה שנאמר מראשית השנה מרשית כתיב ועד אחרית סופה שיש לה אחרית, ופירש"י, שישאל עושים עצמם רשים בראש השנה לדבר תחנונים ותפילה, כעניין שנאמר (משלי יח) תחנונים ידבר רש, עכ"ל, והיינו שצריך להרגיש את עצמו בתחילת השנה שהוא כמו רש ועני שאין לו כלום, והוא צריך לקבל את הצדקה והחסד מאת הקב"ה.

ועוד אמרו (שם כו, ב) מפני מה תוקעים בראש השנה בשל אילים כפופים, משום דבראש השנה כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי, והיינו שצריך לבוא לראש השנה מתוך הכנעה, לדעת שלא מגיע לי כלום, ואני מקווה לזכות מצד מידת החסד והרחמים, כרחם אב על בנים, ככה נכנסים לראש השנה וכך זוכים בדין, יש לנו מלך שהוא גם אב, והוא דואג לטובתנו, ואינו מושל בכפייה אלא מלך, וכל דינו ומשפטו זה לטובת העם. בעזרת השם נזכה לכתובה וחתימה טובה!

עצרת זיכרון בהיכל ישיבת פוניבז'

למרן גאון ישראל הגרי"ש כהנמן זצוק"ל - כ' אלול תשע"א

יום היארצייט של מרן הרב זצ"ל יוצא בכ"י אלול, והימים האלה שמראש חודש אלול עד יום הכיפורים הם ימי רחמים ורצון, ואנו עומדים עכשיו במחצית הימים האלה כשהיום הוא היום העשירי, ונותרו לנו עוד עשרים ימים מימי הרחמים והרצון. וכתוב בספרים כי "אני לדודי ודודי לי" ראשי תיבות אלול, והיינו שצריכים קודם את ההתקרבות שלנו כמו שכתוב 'אני לדודי', ועל ידי זה זוכים לסייעתא דשמיא כמו שכתוב 'ודודי לי'. מה היא עיקר ההתקרבות וכיצד מתקרבים? מהו הדבר הגדול והחשוב ביותר אצל דודי?

הדרגה הגבוהה ביותר היא אהבת השם שזה השער העשירי בחובות הלבבות, ויש הרבה דרגות באהבה עד למסירות נפש כפשוטו מתוך אהבה, בדרגה של רבי עקיבא שאמר (ברכות סא, ב) כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא לידי ואקיימנו, אבל יש גם דברים קלים יותר שהם מענפי האהבה, וכמו שכתב המסילת ישרים בפרק י"ט כי השמחה בתורה ובמצוות היא מענפי האהבה, כל אהבת תורה ומצוות ומעשים טובים זה ענף מאהבת השם, שהשורש לזה מגיע מאהבת השם.

אבל באמת אי אפשר לייצר ולעשות אהבה באופן מלאכותי, אלא זה דבר טבעי שיש בטבע האדם, והאהבה זה הפנימיות שיש בטבע האדם כבר מתחילת בריאתו, שכל אדם נברא עם הטבע הזה של אהבת השם ואהבת הבריות, שאם לא כן מה שייך מצוה של אהבה, וכי אפשר לעשות אהבה בידיים, הרי אין זו אהבה אלא הצגה, וכל המצוה (דברים ו, ה) "ואהבת את השם אלוהיך", וכן (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", זה שייך מפני שיש לכל אחד מתחילת בריאתו את הטבע הזה של אהבת השם ואהבת הבריות, והמצוה היא רק להוציא את הטבע מן הכוח אל הפועל, ולסלק את כל הנגיעות המפריעות לאהבה.

הרי זהו מה שהקב"ה דורש מאיתנו וכמו שכתוב (מיכה ו, ח) "הגיד לך אדם מה טוב ומה השם דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד", אהבת החסד זה דרישה מן האדם, שצריך להוציא לפועל את הטבע של אהבת חסד שמושרש בטבעו, ולחזק את האהבה על ידי שיעשה מעשי חסד מחמת האהבה, או שיעסוק בתורה שיש עימה חסד שעל זה אמרו חז"ל (סוכה מט, ב) שהתורה היא תורת חסד, זה קיים בטבע האדם, אלא שלא כל אחד זוכה לכך שהטבע הזה ייצא לפועל, כי היצר הרע מפתה ומושך לדברים אחרים, ועבודתנו בחודש אלול היא להתחזק בזה.

הבה נחזור למרן הרב זצ"ל, כיצד הצליח לעשות מהפכה כל כך גדולה בעולם? מהפכה כזו של אהבת תורה וכבוד התורה, הרי מי שמכיר ויודע את ההיסטוריה יודע מה היה המצב של כבוד התורה ושל אהבת תורה לפני שהגיע הרב זצ"ל לארץ, ועל ידו נעשתה מהפכה עולמית שהתרומם כבודה של תורה בכל העולם, כיצד הצליח בזה? היו גדולים שאמרו עליו כי יש לו אהבת תורה גדולה מאד, שעל ידי זה הצליח בפעולו לרומם את כבוד התורה, אבל הלא גם בימינו יש ברוך השם רבים וטובים שלומדים תורה באהבה רבה ממש שאין לשער, ואף על פי כן אין להם את ההשפעה הגדולה שראינו אצל הרב זצ"ל.

ברם ראינו אצל הרב זצ"ל עוד דבר והוא אהבת החסד ואהבת הבריות במידה גדולה מאד, כשהיה הרב זצ"ל מדבר עם יחידים או בציבור דבריו הקסימו את השומעים שהיו מרותקים לאישיותו, כי ראו באישיותו את התגלות המידות הטובות, והיה מדבר דיבורים של אהבה שראו בהם את אהבתו לכל אחד ואחד, ועם האהבה הזאת פעל והשפיע ודיבר על אהבת תורה ואהבת חסד, וכל הפעולות שעשה היו

מתוך אהבת חסד, כי זה החסד הגדול ביותר עם האדם שנותנים לו תורה - תורת חיים, לתת לאדם טעם בלימוד ואהבת תורה זה החסד הגדול ביותר, אשריך בעולם הזה שאין יותר מזה! בזה השפיע הרב את ההשפעה הגדולה שאנו כולנו מושפעים עד היום הזה.

ועלינו ללמוד מדרכיו ולהתחזק באהבת תורה ואהבת החסד, ובאמת אהבת תורה זה יותר קל מאהבת חסד, כי באהבת תורה אין נגיעות כנגד זה, ואמנם יש דברים אחרים שמושכים אך אין נגיעות שלא ללמוד, ואילו באהבת חסד ואהבת הבריות, לאהוב את השני כמו שכתוב ואהבת לרעך כמוך, בזה יש נגיעות מה אני חייב לו ומדוע שאעזור לו, לכן אהבת הבריות זה יותר קשה, אבל הטבע הזה קיים באדם מתחילת היצירה, והקב"ה דורש מאיתנו להוציא את הטבע הזה אל הפועל, והרי חטא החורבן זה שנאת חנם שהיא ההיפך מאהבת הבריות, והחטא הזה נמשך עד עכשיו ואינו פוחת, ומוטל עלינו לתקן את החטא ולהתחזק באהבת הבריות.

ובפרט עכשיו לפני יום הדין שצריכים להרבות בזכויות, הזכות הגדולה ביותר היא מה שאמרו חז"ל (ר"ה יז, א) כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, וכתב רבינו יונה (א, כח) כי זהו פתח תקווה נכבד מאד, ושמעתי פעם מאחד שאמר כי זה נגד הטבע וקשה מאד להעביר על מידותיו, אבל באמת אם אדם מאמין בדברי חז"ל שזה התיקון, ויודע ומכיר שיש לו פשעים וחטרונות במידות, הרי בוודאי שישתדל לכל הפחות להעביר על מידותיו, ויש הרבה דרגות בזה, שהרי אמרו על תנאים (תענית כה, ב) "שזה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר על מידותיו", והיינו שלא היה בדרגה הגבוהה של מעביר על מידותיו כמו חברו, וכשאדם מתחזק באמונה ומעביר על מידותיו, זוהי הזכות הגדולה ביותר ליום הדין.

ולכל הפחות צריכים להתחיל מהדברים הפשוטים מאד, אם יש לאחד קפיצא על מי שפגע בו והוא כועס עליו, צריך לכל הפחות לשתוק ולא לדבר על זה, כי הדיבור מחזק את הקפיצא, ואם ישתוק יש תקווה שבמשך הזמן ישכח מזה, או שיתיעץ עם מישהו כיצד יוכל להיפטר מהקפיצא, ואפילו אם הקפיצא מוצדקת הרי זה אינו מעביר על מידותיו, וצריך להתייעץ כיצד לעקור את הקפיצא מהלב.

ועוד יותר קל מזה לעסוק באהבת חסד, כי לכל אחד יש ידידים וחברים ובני משפחה, ויכול לחשוב מה הם צריכים ובמה יוכל לעזור להם, כיצד הוא יכול לתת להם איזה מצב רוח יותר טוב ולהוסיף להם שמחת חיים, דברים אלו הם פשוטים שכל אחד יכול לעשות אותם, והטבע הזה קיים, ועל ידי שעוסקים בחסד מתוך אהבת חסד בדברים שכבר קיימים בטבע, זה מחזק את אהבת החסד שכבר אפשר להמשיך עוד ועוד מעשי חסד יותר קשים, כי ההרגל נעשה טבע, וכמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות לאבות (ג, טו) כי ריבוי המעשים הקטנים של חסד מחזקים את אהבת החסד, זהו ה"אני לדודי".

ועלינו לדעת מה שכתוב (דברים יד, א) "בנים אתם להשם אלוהיכם", ואמרו חז"ל (קידושין לו, א) כי אפילו בנים משחיתים הם גם בנים, ואם כן צריכים להתחזק באהבת הבריות גם לבנים משחיתים, כי הם בניו של הקב"ה, והרי האב אוהב את מי שאוהב את בניו, למרות שהם בנים משחיתים, זוהי המצוה, כי הטבע הזה קיים בכל אחד ואחד מתחילת בריאתו, וצריך להוציא את הטבע הזה מן הכוח אל הפועל, וכשאדם מתחזק באהבת הבריות ומעביר על מידותיו, זוהי הזכות הגדולה שעל ידי זה מקבל בחזרה שמעבירין לו על כל פשעיו.

אינני רוצה להאריך כעת בדברים הללו, אך מי שרוצה לזכות בזכויות הגדולות האלה ליום הדין, כדאי לו מאד לחשוב ולחפש בספרים, ואם לא מצא שיבקש ממי שיודע, כיצד להתחזק במידות הטובות, שזוהי הזכות הגדולה ביותר ליום הדין, ואנחנו כולנו ראויים ושייכים לזה!

אם אנחנו רוצים לעשות נחת רוח למרן הרב זצ"ל, מה שאנחנו חייבים לו ומה שהוא דורש מאיתנו זה שהישיבה הזאת תהיה ישיבה כמו שהוא רצה, אין שיעור לדרגות של תורה ושל אהבת תורה, של חסד ושל אהבת חסד, וכל מה שנתחזק יותר נזכה לזכויות גדולות מאד ולכתיבה וחינוך טובה!

הדרך לתשובה שלמה ברגע אחד

נדפס בקובץ "לאורם" ימים נוראים תשע"ב

אנו נמצאים כבר בסוף חודש אלול, ויש הרבה שחושבים ודואגים כיצד אפשר לעשות תשובה שלמה, בדרך כלל אנשים חושבים על עצמם ורואים שיש הרבה דברים שצריך לחזור בתשובה עליהם, יש דברים שצריך לעשות ולא עושים אותם, ויש דברים שעושים ולא צריך לעשות אותם, בדיבור, במחשבה או במעשה, וקשה להפסיק, כיצד אפשר בזמן קצר כזה של אלול ועשרת ימי תשובה לחזור בתשובה שלמה ולהשתנות להיות אדם השלם כמו שצריך?

הרי לא יכול להיות שאדם ישתנה בבת אחת, וכתוב בכל ספרי המוסר כי השלמות באה בהדרגה לאט לאט, וכמו בסולם שאי אפשר להתקדם מהר ולעלות מיד על השליבה העליונה, ויש הרבה שליבות שצריך לעלות בהם לאט לאט, כך גם בשלמות במידות טובות ובענייני התורה והמצוות אי אפשר להתעלות בבת אחת, וצריך להתקדם מדרגה אחר מדרגה.

וכמו שכתוב בגמרא (ע"ז י, ב; יז, א; יח, א) בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת, ואמר מו"ר הגה"צ ראי"א דסלר זצ"ל שזה מוזכר תמיד בגמרא על כאלו שהתעוררו לתשובה ברגע אחד ומיד מתו, מפני שאם היו ממשיכים עוד לחיות לא היו מחזיקים מעמד באותה מדרגה, כי השתנות מן הקצה אל הקצה נגד הטבע אינה יכולה להיות בבת אחת, ואמנם אדם יכול להגיע להכרת האמת גדולה מאד לרגע אחד, אך תיכף לאחר מכן יירד ממדרגתו, ורק זמן קצר יוכל להחזיק בזה.

וכפי שסיפר לי מרן הגרא"מ שך זצ"ל שפעם אחת נכנס אליו אחד והתחיל לבכות על מצבו העגום שנכשל באיזה דבר, והיה שרוי במצב רוח איום ולא היה יכול להירגע מצער, וכעבור יום אחד חזר שוב ונכנס למרן הגרא"מ זצ"ל וכבר היה רגוע לגמרי ונתקרה דעתו, כך הוא הטבע שהדעת מתקרת בתוך זמן קצר, ואי אפשר להחזיק מעמד הרבה זמן עם הדרגה של קונה עולמו בשעה אחת, וכל אלו שקנו עולמם בשעה אחת מיד מתו, כי היה כדאי להם למות ולא להמשיך לחיות שאז יירדו ממדרגתם.

וכן מצינו בתהלים (קלט, כד) "וראה אם דרך עוצב בי ונחני בדרך עולם", דוד המלך ביקש מאת הקב"ה שאם הוא הולך בדרך שאינה טובה, בדרך של חטאים שמעציבה לפני הקב"ה, אזי "ונחני בדרך עולם" - עדיף לו שייקחוהו מן העולם ולא ימשיך לחיות, כי אם יחיה וימשיך בדרך של חטאים יהיה יותר גרוע ויקבל יותר גיהנום, ועדיף למות ולקבל פחות גיהנום, וכך גם אלו שקנו עולמם בשעה אחת, טוב היה להם שמתו ולא איבדו את מדרגתם, כי אי אפשר להשתנות ולקפוץ את כל המדרגות בבת אחת ולהחזיק מעמד בזה.

ובאמת המהרש"א שם ביאר מדוע "בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת", כי לכאורה אדרבה היה צריך לשמוח בכך שזכה לקנות את עולמו, וביאר המהרש"א "ייראה בזה שדקדק לומר בכל אחד עולמו, שקונה עולמו לפי מדרגתו כדאמרינן שיש לכל צדיק מחיצה בפני עצמו, אבל בכה רבי אההוא דלא קנה עולמו רק בשעה אחת שנהרג ויצא מן העולם, ולא זכה למדרגה היותר גדולה לקנות עולמו

בכמה שנים", והיינו מפני שמי שקונה את עולמו בכמה שנים לאט לאט מדרגה אחר מדרגה, והגיע למצב קיים שזוהי מהותו, יש לו עולם הבא הרבה יותר טוב ממי שקנה את עולמו בשעה אחת, ועל זה בכה רבי שלא זכה הלה למדרגה הגדולה של קונה עולמו בכמה שנים.

לכן עלינו להתבונן מה היא העצה לעשות תשובה בימים הספורים שנשארו לנו? הרי אי אפשר להשתנות בבת אחת!

וראיתי במכתבי מרן המשגיח זצ"ל (אור יחזקאל מכתבים ק"כ) שכתב כי גם הוא היה מודאג מזה בחודש אלול ובעשרת ימי תשובה, כיצד אפשר לעשות תשובה בזמן קצר כזה, ולהתעלות ולהיות בעל תשובה גמור בבת אחת, וכתב שם כי מצא עצה טובה מאד לזה, בשערי תשובה לרבנו יונה (ב, י) בדרך השלישית מהדרכים המעוררות לתשובה, וזה לשונו:

"כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים יקשיב וישמע וייכנע ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות, ושלא יגרע דבר מדבריהם. והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול, כי עת אשר יאזין ויסכיח ולבבו יבין ושב ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיותו עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה, להיזהר כאשר יזהירוהו יודעי בינה לעתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר. ומעת אשר קיבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה", עכ"ד.

והיינו שאדם יכול להיות בעל תשובה וצדיק גמור ברגע קטן, אם הוא שומע דברי מוסר, ומרגיש באמת שהוא צריך תיקון, ומקבל על עצמו לקיים את כל מה שישמע הלאה, אם יש בלבו קבלה אמיתית לעשות את כל מה שיידע, אזי ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול ונהפך לאיש אחר, וכבר מעכשיו יש לו שכר על כל המצוות שהוא עתיד לקיים, ובשעה קלה נעשה צדיק ונחשב כאילו שכבר קיים את כל המצוות.

אבל רבינו יונה שם הוסיף תנאי לזה "ואחרי זאת, יום יום ידרוש וישקוד על דלתות מוכיחיו, וישכיל מכל מלמדיו", שצריך להמשיך בקביעות לשמוע דברי תוכחה, כי אם רק יום אחד הוא שומע תוכחה, אזי למחר ישכח את זה, וכעבור יום ההשפעה תרד, וצריך שכל הזמן יהיה המשך של קבלת דברי מוסר, לא לשכוח את חובת האדם בעולמו, אם זה נמשך בקביעות כל יום ויום, אזי זה מוכרח להשפיע במשך הזמן, שכל האופי והמעשים ישתנו לטובה.

וכתב המשגיח במכתבו שם כי העצה הזאת מועילה לא רק בשמיעת דברי מוסר, אלא גם אם אדם לומד מוסר בכל יום, זה כמו שהוא שומע דברי מוסר, כי הוא משמיע לעצמו בקביעות דברי מוסר, וספרי המוסר יש בהם את כל מה שצריך לדעת כיצד להתנהג, וכשיש לאדם קביעות בכל יום ללימוד המוסר, ממילא זה יביא אותו לידי שלמות בכל המצוות.

כל אחד צריך ללמוד בספר מוסר שמשפיע עליו לפי טבעו ולפי כוחו, ועל ידי שממשיכים כך באופן תמידי זה משפיע, וההשפעה הזאת מביאה את האדם לידי השתנות גמורה, זוהי העצה הקלה שמביאה לתשובה שלמה, והיא זכות גדולה ליום הדין, והלוואי שנזכה לזה!

נתרם לזכות החפץ בעילום שמו
להצלחתו ובני ביתו ברוחניות וגשמיות